

УДК 9 93

Олександра Фоборіль-Христенко

Римо-католицька парафія в Донецьку: від заснування до сьогодення

Дослідження присвячене історії парафії Святого Йосипа Робітника в Донецьку. Це єдина католицька парафія в місті, де до 2014 р. мешкало понад мільйон людей. На прикладі функціонування цієї церковно-адміністративної ланки Римо-католицької церкви аналізується процес відновлення духовного життя українців, які мають польське походження та донедавна жили на території Донбасу в умовах отриманої Україною незалежності. Висвітлено основні історичні події, що стосуються католицтва західного обряду в цьому регіоні. Тема є цікавою з огляду на унікальне минуле парафії та її нелегку долю – складні умови заснування в бурхливих 1990-х рр. і боротьбу за виживання в часи збройного конфлікту від 2014 р. до тепер.

Ця тема дуже мало вивчалася істориками. Централізованого архіву, в матеріалах якого відображалася б життя парафії не існує, незважаючи на її активну діяльність, участь у світових рухах РКЦ і велику кількість покликань до монашого та священницького служіння. Тому наведена в статті інформація має практичне значення, а сама тема є актуальною й володіє потенціалом до розвитку.

Вартий уваги й застосований метод дослідження. Враховуючи той факт, що події безпосередньо пов'язані з новітньою історією, автор використовує – нарівні з традиційними – такі джерела інформації, як інтерв'ю чи реакції пересічних людей у пресі та соцмережах.

Ключові слова: релігія, культура, громадянське суспільство, демократизація, релігійна свобода, римо-католицька парафія в Донецьку.

Oleksandra Foboril-Khrystenko

Roman Catholic parish in Donetsk: from founding until today

The following article is about the history of the catholic parish of St. Joseph the Carpenter in Donetsk. It is the only Catholic parish in the city, where until 2014 were over one million inhabitants. The process of restoring the spiritual life of Ukrainians, who have a Polish origin and reside in the territory of Donbas at the time of Ukraine's independence, are analyzed. The main historical events

1.5. Історія окремих релігійних громад

concerning the Catholicism of the western rite in this region are highlighted. The topic is interesting because of the unique history of the parish and its difficult destiny: difficult conditions of foundation during the troubled 1990s and struggle for survival in times of armed conflict from 2014 until today.

This topic was almost not investigated by historians. There is no centralized archive of the parish, despite activities, participation in the world associations of the Roman Catholic Church and a large number of vocations to the monastic and priestly ministry. Therefore, the information contained in the article has a practical importance, the topic is relevant and has the potential for development.

The research method is also worth of paying attention. Given the fact that events are directly related to the latest history, the author uses – along with the traditional ones – such sources of information as interviews or reactions of ordinary people in the press and social networks.

Keywords: religion, culture, civil society, democratization, freedom of religion, Roman Catholic parish in Donetsk.

Парафія Св. Йосипа Робітника в Донецьку, єдина церковно-адміністративна організація Римо-католицької церкви в цьому місті, була заснована ще в бурхливих 1990-х рр. Сьогодні вона змушена провадити боротьбу за виживання в умовах збройного конфлікту, що почався в 2014 р. Її минуле й теперішнє майже не відображене в сучасних наукових працях. Тим часом саме вивчення історії цієї парафії, з'ясування чинників, які впливали на її розвиток від реактивування після розпаду СРСР у 1991 р. й до початку війни, дозволить розкрити особливості відновлення духовного життя українців польського походження в цьому регіоні.

Стаття опирається на парафіяльні архівні матеріали. Основне джерело – рукописна “Хроніка заснування парафії”. Її автором є перший пробощ реактивованої донецької парафії о. Ярослав Гіжицький, христусовець. У цьому творі він розповідає про перший період своєї душпастирської діяльності в Донецьку, зокрема й про ті труднощі, що суттєво ускладнювали тоді провадження систематичної пастирської роботи (йдеться насамперед про відсутність костьолу чи каплиці, а також будь-якої підтримки

збоку). Крім того, у нашому дослідженні використовуються й інші матеріали згаданого архіву: парафіяльні інформатори, персональні течки окремих представників духовенства тощо. Цінним джерелом відомостей є також інтерв'ю зі священниками й парафіянами.

Висвітлюючи минуле римського католицизму на території Донбасу, необхідно сягнути до історії заселення цих земель. На теренах нинішнього Донецька наприкінці XVII ст. запорізькі козаки заклали декілька поселень. Найбільше з них – Олександрівка (найдавніша джерельна згадка датується 1779 роком). Близько 1841 р. в цьому регіоні з'являються перші вугільні шахти. У половині 1860-х рр. місцева видобувна галузь отримує потужний поштовх до розвитку – на Донбас прибувають англійські фабриканти на чолі з Джоном Хьюзом.

Римо-католицька парафія в Донецьку виникла в 1871 р., незабаром після заснування міста, яке тоді звалось Юзівка – на честь засновника, фабриканта Дж. Хьюза. 1892 року постав дім молитви для католиків під патронатом св. Йосипа, побудований “Новоросійським товариством кам’яновугільного, залізного та рейкового виробництва”. У поселенні мешкало приблизно 1 800 осіб. Майже всі робітники Дж. Хьюза були католиками. Перед Жовтневим переворотом адміністратором місцевої парафії був о. Владислав Потоцький. Перший римо-католицький костел у Донецьку, ймовірно, знищили за наказом радянської влади.

Після Другої світової війни число католиків на Донбасі зросло. Прибули поляки з Верхньої Сілезії, вислані 1945 р. на роботи в донецьких шахтах. Їх тоді налічувалося 111 000 осіб, тобто майже 80 % від тих 140 000 поляків, яких планували депортувати. Вибір Донецько-Наддніпрянського регіону зумовлювався його значенням для економіки Радянського Союзу. Охоплюючи східну частину України, простір у понад 220 тис. кв. км, цей регіон був основним осередком тогочасної важкої

1.5. Історія окремих релігійних громад

промисловості. До його складу входило вісім округів: Харківський, Дніпропетровський, Сталінський, Кіровоградський, Полтавський, Сумський, Ворошиловградський і Запорізький. На тій території були дві великі промислові зони: Донецький басейн (Донбас) і Наддніпрянський промисловий округ. Перший з них відігравав стратегічну роль у вугільновидобувній галузі СРСР. У 1949 р. шахти Донбасу забезпечили 67 % загальнодержавного обсягу добутого кам'яного вугілля. Наддніпрянський промисловий округ посідав, натомість, провідну позицію у видобуванні залізної руди. Район Кривого Рогу був найбільшим центром її експлуатації в цілому Радянському Союзі. Значення обох цих промислових зон посилювали також зосереджені тут підприємства, що продукували залізо і сталь, а також використовували їх для виробництва промислової продукції. Істотно підвищувало економічний статус цієї території й розвинуте сільське господарство, що спеціалізувалося на вирощуванні пшениці, кукурудзи та соняшнику. Відбудова господарського потенціалу Донецько-Наддніпрянського регіону після Другої світової війни, а потім його використання вимагали величезної кількості робочої сили, яку Україна не була здатна забезпечити. Демографічні втрати, завдані їй у час воєнних дій, сягали 13,6 млн громадян. У 1945 р. число працівників промисловості впало на майже 50 % (у порівнянні з 1940 р.). Проблему такого значного дефіциту робочих рук вирішили через примусову працю депортованого населення з країн Східної Європи. У результаті втілення цього плану в життя, Донецько-Наддніпрянський регіон покрила густа мережа таборів трьох типів: табори, табори контрольно-фільтраційні (“проверочно-фильтрационные лагеря”) та робочі батальйони. До двох перших категорій потрапляли ті особи, котрі були заарештовані під час “чистки від ворожого елемента”, до третьої – інтерновані лише задля примусової роботи. Саме в останній категорії опинилася найбільша група депортованих верхньосілезіанців. Загалом у Донецько-Наддніпрянському

регіоні налічувалося аж 138 об'єктів цього типу [1, s. 119]. Так тут з'явилося дуже багато поляків, які традиційно були римокатолицького визнання.

У суспільстві, що тривалий час перебувало в системі тоталітарного державного режиму, релігія була переслідувана, віруючі люди мусили приховувати свою віру заради збереження життя – власного і своїх близьких. Надію на відбудову релігійного життя дав розпад Радянського Союзу. Зі здобуттям Україною незалежності формуються необхідні суспільні передумови для того, щоби вірні будь-якої Церкви творили парафії, зводили храми, збиралися на молитви й богослужіння.

Нова ситуація стала імпульсом також і для вірян Римокатолицької церкви, які є громадянами новоствореної Української держави. У статті 35 Конституції України означається, що “кожен має право на свободу світогляду і віросповідання. Це право включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культи і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність” [2]. У багатьох школах поступово запроваджують уроки релігії, а у вишах – предмет “релігієзнавство”. При православних храмах відкриваються недільні школи. Релігійна тематика знову висвітлюється в засобах масової інформації. Усі ці зміни дають людям змогу задовольняти не тільки свої матеріальні потреби, але також духовні.

На початку січня 1991 р. папа Іван Павло II відновив духовну ієрархію та призначив єпископів для Львова, Кам'янець-Подільського й Житомира. Донецьк разом з областю ввійшов до складу Кам'янець-Подільської єпархії. Її ординарієм став о. Ян Ольшанський, маріанин. Україна встановила дипломатичні взаємини з Апостольською столицею [3, s. 451–452].

Виникненню сучасної католицької парафії на теренах Донбасу можна з впевненістю завдячувати двом сім'ям – Репіних та Вінницьких. Саме задля задоволення їхніх релігійних потреб

1.5. Історія окремих релігійних громад

3 вересня 1992 р. і був скерований декретом від єпископа Я. Ольшанського в Донецьку область о. Я. Гіжицький з Товариства христусовців Про діяльність щойно названих родин через десять років о. Ярослав Вишневський, єпархіальний священник, з 2003 р. пробощ парафії в Макіївці, напише: “У містечку Шахтюрськ на Донбасі мешкає сім’я Миколи Репіна, вони є піонерами Католицької церкви на східних землях відродженої незалежної України. Його рідна сестра є монахиною в Латвії, а наймолодший і єдиний син Олександр закінчив у Польщі Семінарію отців-христусовців. Його предки походять з містечка Шаргород в околицях Вінниці. Розповідав мені, як разом з дружиною вчилися катехизису польською мовою – тобто мовою, якої жоден з них не знав, бо обидвоє виросли на східній частині України, де люди спілкуються російською” [4, с. 177].

У той період оо. францисканці в Шаргороді почали збирати серед своїх парафіян адреси їхніх родичів, які жили на Донбасі. Планувалося в систематичний спосіб узятися за організацію католицьких спільнот на сході України. Перший і найревніший у цій справі священник, котрий зайнявся родичами шаргородських католиків, був о. Антон, молодий ієрей, який протягом двох літ, починаючи від 1990 р., щомісяця приїжджав на Донбас. Микола Репін забирив його своєю автівкою із залізничного вокзалу в Донецьку й відвозив до Шахтюрська. Там вони молилися разом з усією родиною й рушали далі до Макіївки, де відправляли Святу Месу в помешканні сім’ї Вінницьких, а потім вже ті супроводжували свого душпастиря до потяга [4, с. 178].

Катерина Дядюк-Вінницька тривалий час допомагала католицьким священникам у їхній роботі. У своїй книжці “Портрети парафіян” о. Я. Вишневський писав про пані Катерину: “То також піонерка відродження Католицької церкви на Донбасі, то пані Катя, чи “тьотя Катя”, як її в парафії називають люди. Тверда жінка, моментами навіть дуже. Якби такою не була, не досягла б так багато при таких, як сама каже, малих можливостях. Не має

освіти. Російської мови, якою говорять більшість людей на Донбасі, донині не знає. Працює “нянечкою” – тобто санітаркою – в лікарні. Із зворушливістю розповідає про подорожі першого настоятеля о. Ярослава Гіжицького цілою Донецькою областю без автомобіля і про його пізні повернення, по яких, стоячи в молитві на колінах, засинав в одязі в неї в домі (о. Ярослав мешкав на початку діяльності в родині Вінницьких, бо парафія не мала жодного житла для священика). Там мусило вміститися в трьох кімнатах подружжя Вінницьких, їхні троє дітей і сьондз. Такі були початки парафії в 1992 році” [4, с. 98].

Отець Я. Гіжицький викладав релігієзнавство в Донецькому інституті штучного інтелекту. Майбутніх парафіян намагався знайти через оголошення в місцевих газетах та на радіо. Хотів таким чином зібрати всіх католиків, розкиданих по Донбасу. Завдяки його зусиллям, люди почали повертатися до віри.

Упродовж чотирьох років своєї діяльності на Донбасі, о. Ярослав піклувався про католиків у Донецьку, Макіївці, Маріуполі й Горлівці. Сьондз відшукав два давні костели в Артемовську та Єнакієво. Проте повернути ці святині можливості не було.

Спочатку цей католицький священик проводив богослужіння в помешканнях своїх парафіян. А вже 25 жовтня 1992 р. відбулася перша за понад півсторіччя публічна Євхаристія в Донецьку [5, с. 5]. Святе таїнство звершувалося в кабінеті англійської мови Донецького інституту економіки та торгівлі. Були присутні перші парафіяни: Катерина Вінницька, Микола й Валентина Репіни, Леонід і Олена Коротинські та ін.

26 серпня 1993 р. донецька католицька спільнота купила в місті дім під каплицю на вул. Комінтерна, 86. У листопаді того ж року на урочистість Христа-Царя в Донецьк прибув єпископ Ян Ольшанський. Через два тижні він, за участі о. Яна Собіла, освятив нову каплицю й уділив вірним таїнство миропомазання. У 1994 р. католицькій громаді Донецька почали допомагати німецькі католики з міста Бохум, члени товариства “Бохум – Донецьк”,

1.5. Історія окремих релігійних громад

організовані пізніше в “Робочу групу – Донецьк” (“Arbeitskreis-Donezk”). Вони відшукали о. Я. Гіжицького і запропонували підтримку молодій католицькій парафії на сході України.

Як згадував згодом о. Ярослав, “католицькі священники, яким траплялося служити тут, на сході України, завжди за своєю ініціативою шукали контактів, підтримки для розвитку парафії та будівництва костелу, але в цьому дивному випадку – все було навпаки. Близькі нам душі, католики з м. Бохум, самі шукали можливості знайомства, зустрічі з католиками з Донецька” [6, с. 121]. До невеликої католицької каплиці, що, як уже зазначалося, розташовувалася на вул. Комінтерна, 86, надійшов лист. Від імені “Робочої групи – Донецьк” Ради католицьких церков Бохума до донецьких католиків зверталася активістка Товариства “Бохум – Донецьк” Маріанна Барч: “Як парафіяни Римо-католицької церкви, ми цікавимось життям наших братів і сестер у Донецьку. Мало ми знаємо про вас, але це можна змінити. Нам здається цікавим встановити партнерські стосунки зі своїми одновірцями” [6, с. 122]. У відповіді на цей лист о. Я. Гіжицький щиро подякував за пропозицію співробітництва. Так почалася підтримка донецьких католиків німецькими – молитвенна, матеріальна й організаційна. “Робоча група – Донецьк” складалася з дванадцяти осіб, представників католицьких парафій, діючих на території Бохума. Очолювала її Маріанна Барч.

Католицька спільнота в Донецьку була тоді дуже бідна і, щоб надалі функціонувати, потребувала допомоги. Маленька парафія, єдина на цілу область, не мала ресурсів на поточну діяльність і навіть на утримання настоятеля. Ксьондз Ярослав мав тільки старий, розбитий автомобіль. Їздив ним по всіх містах Донбасу, відвідуючи свою паству. Одного разу стара автівка не витримала й розвалилася просто на дорозі, за сотню метрів від каплиці.

У цій скрутній ситуації на поміч поспішили католики з Бохума, зібравши кошти на придбання нової “Лади” для донецької парафії. “Матеріальна допомога, підтримка були нам дуже потрібні

й важливі для розвитку парафії, – підкреслює о. Ярослав, – але найважливішою була саме духовна єдність, єдність наших душ і сердець” [6, с. 123].

1 травня 1994 р. на підмогу цьому священикові приїхав о. Володимир Дзідух, також христусовець. Протягом двох років він служив у Макіївці. “То подарунок від Святого Йосипа в день престольного свята”, – тишився настоятель. У той час католицька спільнота мала вже землю на побудову храму. Розпорядження в цій справі Донецька обласна рада видала 26 січня 1994 р. Ділянка розміщувалася на центральній вулиці – Артема. 5 вересня 1994 р. її освятив єпископ Ян Ольшанський.

У листопаді 1996 р. о. Я. Гіжицький був скерований на парафію в Миколаєві. Пробошем у Донецьку став о. В. Дзідух. Він узяв на себе нелегкий тягар спорудження костелу.

Отець Володимир привіз із Бохума для парафії Св. Йосипа літургійне начиння, костельні лавки й навіть органи. Доти такий музичний інструмент був тільки в концертному залі Донецької державної філармонії ім. С. Прокоф’єва.

У період зведення храму в Донецьку богослужіння відправляли вечорами в недокінченій будівлі святині. Нерідко зі стель лилася дощова вода, незасклені вікна затикали пластиковими мішками. Вдень о. Володимир працював разом з робітниками, увечері правив Месу.

У 1997–1998 рр. помічником о. В. Дзідуха стає о. Віктор Абельмазов з Товариства христусовців, який перед цим душпастирював у сусідній Макіївці.

1999 року, в переддень Зіслання Святого Духа, в Інституті штучного інтелекту, де о. Ярослав вів лекції, відбулася велика молитовна зустріч – Ніч Святого Духа. Вперше донецька парафія приймала таку велику кількість гостей. То були католики з Макіївки, Горлівки, Луганська, Запоріжжя, Маріуполя. На зустріч завітали також представники Греко-католицької церкви, студенти інституту та ін. До організації цієї акції чи не найбільше доклався

1.5. Історія окремих релігійних громад

настоятель о. Володимир, а очолив її єпископ Леон Дубравський. Відтоді Ніч Святого Духа стала регулярною подією в житті католицької спільноти Донецька.

У 1999 р. для роботи в донецькій католицькій парафії прибув, невдовзі по свяченнях, о. Миколай Пілецький, котрий теж належав до Христового товариства, як і всі донині працюючі в цьому місті ксьондзи. Новий священник добре знав місце своєї праці, бо ще студентом семінарії неодноразово відвідував Донецьк під час літніх канікул. Добре обізнаний він був і з поточними справами тутешньої католицької громади.

З огляду на велетенські відстані між різними районами міста, в якому мешкало понад мільйон людей, а також на низький рівень доходів пересічних місцевих католиків, окремим сім'ям було важко доїжджати до костелу, щоб брати участь у Євхаристії та в житті парафії. Тому з 1999 р. настоятель о. В. Дзідух йде новою стежкою: збирає сім'ї у квартирах парафіян віддалених від костелу дільниць Донецька для катехизації, спільної молитви та богослужінь. Першу з трьох таких груп було зібрано в Пролетарському районі Донецька. Її сходи відбувалися майже щотижня впродовж 1999–2014 рр. Також знаємо про аналогічну діяльність ще двох груп – у Петрівському й Ленінському районах міста. За всі ці роки, крім о. Володимира, такі зустрічі проводили оо. Миколай Пілецький і Ришард Карапуда та черниці із Згромадження сестер урсулянок Серця Ісуса Конаючого Анна Фалькевич і Анна Швед.

Особливе місце в діяльності в парафії Св. Йосипа посідає робота з дітьми й молоддю. З великою фантазією та за активної участі вірних організовується відпочинок школярів на літніх канікулах, що передбачає і забави, спів, і катехизацію й молитву. Багатократне проведення таких канікул для дітей і молоді уможливила допомога саме “Робочої групи” з Бохума. Її голова М. Барч у своєму заклику до католиків цього німецького міста про збір коштів на потреби донецької парафії наголошувала: “Цей табір

є також важливим прикладом служіння Церкви суспільству, бо дітей не виховує вулиця і їхній вільний час наповнюється глибоким сенсом і змістом, їм передаються важливі, духовні цінності. Католицькі дитячі табори – важливий складник майбутнього Церкви в Україні” [7].

У 2002 р. служити донецькій католицькій спільноті починають три монахині з уже згаданого Згромадження урсулянок: с. Анна Фалькевич (у Донецьку була до 2007 р.), с. Клара Слупецька (до 2005 р.) та с. Олена Ткачук (до 2003 р., а пізніше – у 2004–2007 рр.). Мешкали вони у винайнятій скромній квартирі. До костелу на Месу, на катехитичні заняття чи відвідини недужих парафіян сестри доїжджали громадським транспортом. Із завершенням будівництва храму, приміщення каплиці на вул. Комінтерна звільнилося й там постав жіночий монастир.

15 серпня 2002 р. в Польщі, в генеральному домі сс. урсулянок перші чернечі обіти склала донецька парафіянка Наталія Черкес. У жовтні 2007 р., після складення вічних обітів, вона стала орденською сестрою, а пізніше – настоятелькою Представництва Згромадження в Україні.

Беручи до уваги потреби вірних, у 2002 р. папа Іван Павло II провів ще одну реорганізацію римо-католицьких єпархій України. 4 травня 2002 р. Святий Отець утворив з частини території Кам’янець-Подільської єпархії нову адміністративну одиницю – Харківсько-Запорізьку дієцезію, яка охопила терени Харківської, Дніпропетрівської, Донецької, Луганської, Полтавської, Сумської та Запорізької областей. На цих 196 тисячах квадратних кілометрів живе 19 мільйонів людей, з яких лише 70 тисяч є римо-католиками [8]. Ординарієм цієї єпархії папа римський призначав о. Станіслава Падевського, капучина.

Великою подією в історії донецької католицької спільноти стали свячення 19 липня 2003 р. о. Віталія Гузя, котрий походить із Горлівки. Певний період він був вікарієм парафії Св. Йосипа.

1.5. Історія окремих релігійних громад

Від 2005 р. донецьким пробощем став о. Ришард Карапуда. За його каденції у спорудженому костелі в Донецьку було виконано необхідні оздоблювальні роботи.

15 жовтня 2006 р. храм урочисто освятили. На консекрацію святині приїхало багато гостей. Серед них і папський нунцій Іван Юркович, єпископи Станіслав Падевський та Леон Дубравський, а також делегація від благодійників з Бохума, об'єднаних свого часу в “Робочу групу – Донецьк” [9].

Від 2005 р. відбулася низка кадрових та організаційних змін. Так, зокрема, на місце с. Клари до парафії приїхала с. Неля Швець (працювала в Донецьку до 2007 р.). У 2006 р. у місто повернувся в якості вікарія о. Віктор Абельмазов, який служив тут до 2007 р. Влітку 2006 р. парафія прилучилася до світового руху Легіону Марії. Цей рух виник ще 1921 р. в Дубліні (Ірландія), його засновник – ірландець Френк Дафф [10, р. 101] – створив свій Легіон як армію, що здобуває світ для Христа через Марію, і акцентував на величезній ролі в тому священників [10, р. 35]. Донецький Легіон Марії значну частину часу присвячував молитві, відвідуванню хворих, роботі в парафії. Він діє донині.

Упродовж свого існування парафія Св. Йосипа позитивно впливала й на духовний розвиток усього українського суспільства. Достатньо згадати хоча б ініційовані о. Р. Карапудою концерти органної музики в костелі чи організовані о. В. Дзідухом, а пізніше й о. Р. Карапудою декілька експозицій (на тему захисту ненародженого життя) в Донецькому музеї, а також у католицькому храмі. Часто, відразу по недільному богослужінні, проводилися лекції про природне планування родини. Вела заняття для сімей і молоді Емма Середа, заслужений лікар України.

При парафії Св. Йосипа був утворений молодіжний музичний ансамбль “Stella Maris”. Його учасниками стали студенти Донецької музичної консерваторії. 2001 року колектив випустив диск, приурочений до приїзду в Україну папи Івана Павла II. “Stella Maris” давав концерти християнської музики не тільки в Україні,

але також у Німеччині та Польщі. Зароблені гроші передавалися на парафіяльні потреби.

У 2005 р. 16 хлопців і дівчат з донецької католицької спільноти відвідало Бохум з нагоди Всесвітнього дня молоді в Кьольні. Молоддю Донецька тепло опікувалися бохумські католики, які підтримують парафію Св. Йосипа.

Протягом 2007–2008 рр. на зміну сс. Анні Фалькевич, Нелі Швець та Олені Ткачук прибувають черниці цього ж Згромадження сс. Іоланта Островська, Вікторія Разгон, Тетяна Собчинська, Юліяна Дергачова.

29 жовтня 2008 р., під час ІХ Форуму “Україна – Польща”, святиню відвідав президент Польської Республіки Лех Качинський. Він відкрив меморіальну дошку з барельєфом Івана Павла II, присвяченим папському візиту в Україну. Серед подальших важливих подій у житті донецької парафії варто виокремити такі:

- 10 травня 2010 р. тут перебували реліквії св. Терези з Ліз’є, для вшанування яких прибули численні гості з найближчих парафій Макіївки, Красноармійська, Горлівки, Краматорська, Луганська та ін.;

- 6 червня 2011 р. в костелі Христа Царя Всесвіту відбулися священні свята Олександра Репіна – сина Миколая Репіна, з якого, власне, й розпочалася історія парафії Св. Йосипа. Таїнство вділив єпископ Мар’ян Бучек. Серед почесних гостей був нинішній генеральний настоятель Товариства христусовців о. Томаш Селицький. Залишившись у Донецьку на два тижні, він у своїй розмові з парафіянами зауважив, що надзвичайно приємно вражений тим, що за короткий період постали такий великий костел і така активна парафія;

- у листопаді 2011 р., на свято Христа Царя Всесвіту, на сходах святині встановлено монумент Спасителя, виконаний відомим скульптором і парафіянином Олександром Порожнюком;

- 17 березня 2013 р., після недільної Святої Меси, в донецькому костелі був організований концерт органної музики на

1.5. Історія окремих релігійних громад

честь новообраного (13 березня у Ватикані) папи Франциска, а наступної неділі, 24 березня, донецькі католики обох обрядів – західного і східного – пройшли з цього приводу спільною процесією центральними вулицями міста;

- у червні 2013 р. відкрито меморіальну дошку, присвячену каторжникам з Верхньої Сілезії, які тяжко працювали на шахтах вугільного басейну Донбасу після закінчення Другої світової війни. Так було вперше в історії увіковічено пам'ять сілезіанців на схід від Бугу. Це велика заслуга пробоща о. Р. Карапуди [11];

- 2 лютого 2014 р. о. Р. Карапуда відправив останню Месу в костелі як настоятель;

- 9 лютого 2014 р. своє перше недільне богослужіння у статусі пробоща парафії провів о. М. Пілецький;

- 12 квітня 2014 р. відбулася Екуменічна хресна дорога в Донецьку. Процесія перейшла вулицями міста від римокатолицького костелу Св. Йосипа і до храму Заступництва Богородиці і Приснодіви Марії Української греко-католицької церкви. Процесію сформували віряни та священники різних християнських Церков у Донецьку, а також представники громадських організацій. Усі молитовні наміри стосувалися миру, єдності та цілісності України, а також побудови здорового і справедливого суспільства;

- від березня 2014 р. щодня, в тому самому місці над берегом ріки Кальміус у центрі Донецька, можна побачити вірних різних сповідань, які спільно просять у Бога миру та єдності в Україні. Пробощ католиків о. М. Пілецький із парафіянами активно долучаються до цієї молитви;

- 25–27 березня 2016 р. римокатолики Донецька збиралися у своїй святині на Літургію Великого тижня і свята Воскресіння. Особливим Божим даром для донецької спільноти була присутність серед них апостольського нунція в Україні, архієпископа Клаудіо Гужеротті. Його Преосвященство передав парафіянам вітання від папи Франциска, а також повідомив, що Святий

Отець знає їхню ситуацію, тому й доручив нунцієві відвідати Донецьк, аби підтримати всіх, хто живе на цій території, запевнивши про молитву Церкви в їх намірі. Клаудіо Гужеротті разом з єпископом-помічником Харківсько-Запорізької дієцезії, Яном Собілом, очолювали Великодню Літургію. “То найцінніший Великдень за всі мої роки священства”, – сказав архієпископ після повернення [12];

- 10 квітня 2016 р. у парафії відбувся *Ascies* – щорічна центральна зустріч Легіону Марії – вияв єдності й покори легіонерів, коли ті оновлюють обіти вірності Діви Марії в їхньому житті та служінні. На свято зібралися активні й допомагаючі члени Легіону Марії в Донецьку – близько 20 осіб. Метою зустрічі було особисте віддання кожного з присутніх у руки Діви Марії словами: “Я духом цілий твій, Царице і Матір, і все, що я маю, належить Тобі”. Святу Месу очолював пробощ парафії о. М. Пілецький;

- 17 грудня 2016 р., вдруге за рік, донецьких католиків відвідав папський нунцій К. Гужеротті разом з єпископом Я. Собілом. “З повагою ми висловлюємо нашу вдячність від імені нас всіх, – зазначено на офіційній сторінці парафії в соцмережі. – Нунцій Клаудіо Гужеротті передав від Папи Франциска вітання зі святом Народження Ісуса Христа, що наближалось. Такі сильні слова проповіді надихнули, заспокоїли і подарували надію на мир! Було відчуття, що Бог узяв нас на руки і заспокоїв. Ми мали також змогу скласти щирі вітання Папі Римському з нагоди ювілею” [13];

- у лютому 2017 р. п’ять днів католицька парафія Св. Йосипа в Донецьку перебувала на лінії вогню. Її пробощ о. М. Пілецький, який пережив уже важку боротьбу за місто в 2014 і 2015 рр., свідчив виданню “Gość”, що “такого вогню не було від літа 2015 р. Один зі снарядів ударив поблизу костелу, але нікому, на щастя, не заподіяв жодної кривди. Від неділі ціла околиця завмерла, перекритими були також дороги в районі. На урочистість Стрі-

1.5. Історія окремих релігійних громад

тєння Господнього до костелу прийшло зовсім мало парафіян, хоча зазвичай у це свято храм повний вірних” [14];

- 10 червня 2017 р., у день Прєсвєятої Трійци, архієпископ К. Гужєротті та єпископ Я. Собіло знову навідали парафіян Донецька;

- у липні – серпні 2017 р., завдяки допомозі меценатів, відбувся перший за три останні роки канікулярний відпочинок молоді – над морєм у Бердянську. Також три особи брали участь з отцем настоятелем у пішому паломництві на Ясну Гору з Варшави. “Дуже я хочу щось організувати також і для дітей, яких тепер у парафії є 20 осіб. І маю надію, що вдасться, незважаючи на те, що зараз важко будь-що планувати і є труднощі з документацією – наприклад, нотаріальний дозвіл на вивіз дитини від обох батьків. Чимало сімей залишаються географічно розділені”, – пояснює о. М. Пілецький [15];

- у грудні 2017 р., під час роратів, отець настоятель організує живу трансляцію ранішніх богослужінь в Інтернеті (через портал Facebook) для всіх парафіян, яким складно добиратися до костелу;

- 16 грудня 2017 р. нунцій К. Гужєротті з єпископом Я. Собілом укотре завітали на парафію в Донецьку. Архієпископ відправив Святу Мєсу і дав усім апостольське благословення. Учасники молилися за донецьку католицьку спільноту і про мир;

- на Різдвяні свєята в 2017 р. на богослужіннях було близько 100 вірних, а наприкінці грудня – на початку січня 2018 р. двоє молодих парафіян представляли донецьких католиків на Європейських зустрічах молоді в Базелі (Швейцарія).

На завершення зазначимо, що парафія св. Йосипа Робітника в Донецьку – це унікальний приклад витривалості віри. Заснована в 1990-х рр., в умовах бідності, великих економічних і культурних змін, браку ментального й духовного досвіду, ця маленька римо-католицька спільнота була єдиною на цілу Донецьку область. За 20 років вона виросла з двох сімей до 400 осіб,

їй вдалося звести величний костел. Католицька громада Донецька пишається тим, що з її середовища вийшло багато покликаних до священницького та монашого життя. Це сс. Наталія Черкес (Орден сестер урсюлянок Серця Ісуса Конаючого), Анастасіс Омельченко (Орден Найсвятішого Серця Марії) та Надія Левченко (Місіонерська конгрегація служниць Святого Духа), оо. Віталій Гузь, Олександр Репін і Сергій Рудченко (Товариство христосувців), а також благословенної пам'яті брат семінарист Максим Шабанов (Проповідницький орден). У різних роках при парафії діяли музичні колективи “Stella Maris”, “A te canto”, “Da pacem”, квартет, молодіжна група театру “Astrum Dei”, працювала редакція молодіжного журналу “Millennium children”.

При парафії були засновані осередки таких рухів, як Живий Розарій, Легіон Марії, Домашня Церква, Рух назаретянських сімей, рух “Pro-life”. 2008 року вперше відбулося піше паломництво з Донецька до Маріуполя – до копії ікони Божої Матері Ченстоховської (згодом здійснювалося щорічно до 2013 р.). Регулярно в костелі організовувалися концерти органної музики.

Проте від липня 2014 р. римо-католицька спільнота Св. Йосипа Робітника була змушена боротися за життя. Більшість вірних виїхали з міста. Чисельність парафіян знизилася до 80–100 осіб, з яких молодих людей і дітей – не більш ніж 35 осіб. Від літа 2014 р. до тепер у цій парафії зафіксовано тільки два хрещення [16, s. 10–11], подружжя – жодного [17, s. 2], натомість поховань – аж 44 [18, s. 1–44].

Та незважаючи на все це, активність парафії стабільна, недільні й святкові богослужіння відбуваються в звичайному ритмі. Провадиться робота з дітьми й молоддю, діють Легіон Марії та Живий Розарій, періодично проводяться концерти органної музики й вечори польської культури, організовані Товариством польської культури Донбасу. Пробош і вся громада католиків Донецька вірять, що “буде щораз ліпше” [15].

1.5. Історія окремих релігійних громад

1. Niedurny M. Warunki życia i pracy deportowanych Górnoszlazaków na przykładzie obozów Regionu Doniecko-Naddnieprzańskiego // *Deportacje Górnoszlazaków do ZSRR w 1945 roku / pod red. Adama Dziuroka i Marcina Niedurnego*. Katowice, 2004. S. 119. (Seria “Konferencje”, t. 20).

2. Стаття 35 // Конституція України.

3. Dzwonkowski R. *Leksykon duchowieństwa polskiego represjonowanego w ZSRR 1939–1988*. Lublin, 2003. S. 451–452.

4. Вишне夫斯基 Я., о. Портреты прихожан, повести и эскизы. Донецк, 2008. С. 177, 178, 98.

5. Giżycki J., о. Kronika parafialna Św. Józefa w Doniecku: rękopis. S. 5.

6. Кафтанникова Н. “Бохум – Донецк”. Донецк, 2006. С. 121, 122, 123.

7. Apel członków “Arbeitskreis-Donetz” do parafij katolickich miasta Bohum w celu zbiórki funduszy na potrzeby parafii donieckiej, mówiony przez Prezesa grupy Marianne Barch w 2011 r. // z prywatnych zbiorów “Arbeitskreis-Donetz”.

8. URL: http://rkc.lviv.ua/category_2.php?cat_1=5&cat_2=76&lang=3. dostęp: 26.01.2018.

9. Relacja parafianki z Doniecka Margaryty Khrystenکو, z wywiadu autorki, przeprowadzonego 22.01.2018 r. W posiadaniu autorki.

10. Concilium Legionis Mariae, Talks from the Conference on The New Evangelisation: Priests and Laity // Appendix 1. Dublin, 2008. 12.05. P. 101, 35.

11. URL: <http://gosc.pl/doc/1467839.Slazak-z-Donbasu>. dostęp 20.01.2018.

12. URL: <http://credo.pro/2016/03/155166>. dostęp 20.01.2018.

13. URL: <https://www.facebook.com/Католики-Донецка-официальная-группа-1727394587474018/>. dostęp 23.01.2018.

14. URL: <http://gosc.pl/doc/3684991.Parafia-na-linii-ognia>. dostęp 22.01.2018.

15. wywiad z Proboszczem parafii Św. Józefa w Doniecku o Mikołajem Pileckim, zrobiony autorką 27.01.2018.

16. Księga Chrztów Parafii Św. Józefa w Doniecku załóż. 2014. S. 1–11.

17. Księga Małżeństw Parafii Św. Józefa w Doniecku załóż. 2014. S. 1–2.

18. Księga Pogrzebów Parafii Św. Józefa w Doniecku załóż. 2014. S. 1–44.